

LÁTSZÓLAGUGYANAZ

Az építészeti térformálás érzékenyebb aspektusai

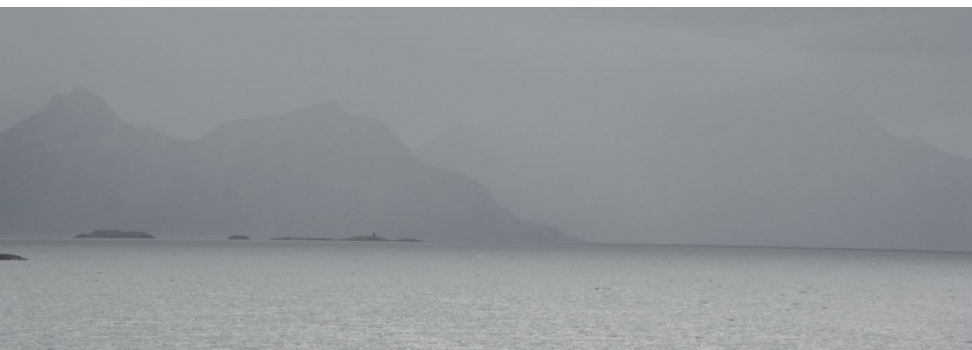
Palicz Kata
BME Építőművészeti Doktori Iskola

Témavezető: Fejérdy Péter DLA

Kutatási terv _ félévközi beszámoló _ 2019,06.10,

BEVEZETŐ

részlet a flainværi visszaemlékezésből

Hajnali öt óra múlt, és azon gondolkozom, hogy vajon kikérjem-e a második kávémat még mielőtt a hallgatók megérkeznek.

Sikerült két és fél órát aludnom, azt is végig Mór karjainak szorításában.

Először csak a szokásos szeretettel, finoman csimpaszkodott belém, amit aztán őrült szorításba fordított, amiből képtelenség volt kiszabadulni.

Megint érzem. Hihetetlen, hogy ő van erőfölényben. Befúrja magát szinte a kulcscsontom alá, úgy lihegi a fülembe, hogy ne hagyjam őt itt. Rohadt nagy gombóc kezd a torkomba nőni, szédülök, hányingerem van, mégis engedem, hogy szinte a bőröm alá préselje magát bízva abban, hogy erre a tíz napra valahogy visszabújjik belém, hogy ő és én újra egy test legyünk, és ne kelljen őt itt hagynom „egyedül”.

Pedig megmondta Sami, hogy ezúttal vigyem magammal.

Kikérem a második kávé. A repülőjáratunkat törölték a rosszidő miatt. A következővel indulunk. Le fogjuk késni a hajót.

Rohanunk. Próbálom megszámolni, hogy minden hallgató itt van-e, de reménytelen. A fél társaság már elrohant, a többit igyekszem a lehető leggyorsabban a taxiba terelni. Sami és Pasi már a kikötőben várnak minket. Le fogjuk késni a hajót.

A hajón vagyunk. Találkozom Hannes Praks-szal. Ő az Észt Művészeti Akadémia Belsőépítészeti Tanszékének tanszékvezetője. Kérdezi, hogy

hányadik workshopom ez Samival, mert ő még eddig csak egyszer épített vele. Úszó szaunát Észtországban. Amikor elkészült az épület, megpróbálták vízre tenni, de az megborult, és elsüllyedt. A hallgatók sírtak. Ő pedig elhatározta, hogy mindenképp kell még közös projekt Samival. „10 nap munkája veszett el egy pillanat alatt. Elmesélhetetlen élmény. Fergeteges volt.” Csak mosolygok. Tudom. Mindig az. Csak sosem lehet tudni, hogy miképp lesz az.

Elindult a hajó. Egyből csípős szél csapja meg az arcunk, és hirtelen nagyon hangos minden. Fleinværra expressz hajójáráttal lehet eljutni Bodøből. Nagyon gyorsan elhagyjuk a kikötőt, pillanatok alatt beszippant minket a tenger látványa. Bár azt hiszem nem a látvány, hanem a tengeri szél ereje, ami, ha rosszfelé fordítjuk a fejünk, nem hagy lélegezni. A tenger egyszerre küldi a sejtekig hatoló friss, enyhén sós levegőt az orrunkba, miközben a süvítő szél ereje és a levegőben mikroszkopikus részecskékké porlasztott víz mennyisége pont olyan erővel zárja el az orrlyukainkat, mintha egy óriás tenyere tapadt volna rájuk. Kapaszkodunk, támaszkodunk, minden erőnkkel azon vagyunk, hogy ne boruljunk fel. „Jó, hogy nem hoztam Mórt”, gondolom magamban, és a hajnali gombóc visszább húzódik a torkomban.

A víz egészen mély kék színű, vadul hullámozó, a sötétszürke felhők pedig beleérnek a tengerbe. Csak néhány kicsiny szigettel találkozik a szemünk a sziklás parton, ahol viharvert házak jelzik, hogy errefelé is laknak emberek. Ez persze csak nekünk, délieknek furcsa. Aki itt születik, az Északi-sarkkör fölött, nem gondol arra, hogy ez egy extrém világ.

Lassan megérkezünk a meredek sziklával szegélyezett szigetre, amihez nagy erővel csapódnak a tenger hullámai, és végre megnyugszom, hogy a lehető legjobb döntés volt otthon hagyni Mórt.

Mini Tokió, ami itt van ebben a kontextusban, és nekünk itt kell most építkeznünk. Megmaradt, korábban drágán, verejtékkal idehurcolt építőanyagokat kell felhasználnunk. Úgy érzem az igazi feladat nem az építés, hanem a takarítás. A jó szakács rendben hagyja maga mögött a konyhát.

A jó építész pedig meg tudja állni, hogy ne építsen plusz egy „címlapképet”.

A TÉMA

Az építészeti gondolkodásnak leginkább azok a rétegei érdekelnek, amelyek nem a formából indulnak ki, és nem is a formaalkotás a lényegük.

Olyan építészekkel és épített terekkel szeretnék foglalkozni, akik számára és ahol a tér nem a formáról, sokkal inkább az érzékekről, az anyagról, a helyről és a tapasztalásról szól mind a tervezési-építési fázisban, mind pedig a megépülést követően.

Olyan építészek munkáit tanulmányozom, akik a klasszikus tervezési módszert -sőt akár a hatályos építési előírásokat is- néhány ponton átírva, átértelmezve alkotnak, és akik maguk is hisznek a hely és az épület kapcsolatának fontosságában, és az ebből a kapcsolatból létrejövő atmoszféra létrejöttében.

Az foglalkoztat, hogy mi határozza meg a térrel kapcsolatos érzéseinket, gondolatainkat. Hogyan, milyen elemekkel hat az épített tér az emberre?

Az eddigi legfontosabb építészeti terveim vagy valamilyen szükségből vagy valamilyen érzés, gondolat átadásának az igényéből születtek. Építésként hiszem, hogy az épület egyik legfontosabb anyagtalan eleme az atmoszféra.

AZ ÉRTEKEZÉS CÉLJA

Az értekezés célja nem egy teljesen új dolog bevezetése, hanem valaminek, ami már korábban is jelen volt az építészetben a „kiemelése”, a tudatossá tétele, a fontosságának észrevétele. (Mi ez a valami? az építészet láthatatlan rétegei, téri hangulatok, atmoszférák) A dolgozatomban azt vizsgálom, hogy lehetséges-e az építészeti tervezői munka láthatatlan/ intuitív/ költői részét tudatosan alkalmazni?

Kutatói kérdések:

- megfogalmazhatók-e az építészet láthatatlan rétegei?
- fejleszthető-e a téri memória?
- tudatossá tehető-e a téri atmoszférák tervezése, vannak-e erre tervezésmódszertani eszközök?

Mindez múltbéli és kortárs példák során keresztül, a még élő alkotókat felkeresve az építészeti tervezés módszerét kutatva. Az értekezés (vagy annak kiegészítő melléklete) egyfajta tér-élmény gyűjtemény.

MIÉRT RELEVÁNS/ FONTOS EZ MA?

Az építészet története nem az épületek vagy azok stílusának története, hanem ötletek/gondolatok/eszmék története, és annak a története, hogy ezek a gondolatok hogyan formálták a magunkról és az épített környezetről kialakított képünket. Ez a kép azonban nagyobb kulturális erők által is meglehetősen vezéreltek. Stílusok akkor alakultak ki, amikor a kort valamilyen eszmék irányították.

Sokan azt vallják, hogy a mai építészettel az a baj, hogy napjainkban nincsenek erős eszmék, ezért nem társul hozzá stílus. Az eszme kérdésébe nem szeretnék ezen dolgozat kapcsán mélyebben értekezni. A stílust azonban a magam részéről nem bánom, ha nincs. Ugyanakkor abban sem vagyok biztos, hogy nincs. Viszont, ha mégis van, akkor az semmit mondó, felszínes, számomra önmagában értelmezhetetlen és értéktelen.

Képes-e ma az építész az emberi kultúrában állást foglalni, és ha igen, hogyan lehetséges ez? (ezt később bővebben)

Ami a mára jellemző a korábbi korokhoz képest, hogy sokkal többet tudunk a saját biológiánkról. Ez pedig kiindulópontja lehet egy újfajta hozzáállásnak, tervezői magatartásnak. (Tehát nem feltétlenül megújuló formákra, szerkezetekre van szükség, sokkal inkább megújuló tervezői attitűdre.)

- Ma már tudományosan is bizonyított, hogy az embert körülvevő környezet legyen az természetes vagy mesterséges, befolyásolja az emberi viselkedés, az ember mentális állapotát. Igaz ez az épületekre, belső terekre is, ahol az ember életének jóval nagyobb részét tölti, mint valaha az emberi történelem során. Azon túl, hogy az idegtudománynak egyik legérdekesebb területévé vált mára az emberi agy és az embert körülvevő tér kapcsolatainak vizsgálata (pl. Moserék), az építészetet közvetlenebbül érintő témákban is egyre több kutatás születik (gyógyító terek - hogyan tervezzünk olyan kórházat, ami téri megoldásaival is segíti a terápiát, a gyógyulást; gyerekek terei –

óvoda is iskolaépítészet – hogyan tervezzünk olyan tereket, amelyek segítik a gyermekek fejlődését és a terekben zajló pedagógiai munkát; irodaépítészet – hogyan tervezzünk kreativitást serkentő tereket, stb)

- A relevancia összekapcsolódik azzal a jelenséggel is, hogy a kortárs építészetben (legyen szó akár meglévő épület felújításáról, akár új épület tervezéséről) a funkció fellazul, megváltozik, kevésbé egyértelmű, mint korábban. Éppen ezért ma már ha a forma követi is a funkciót, az sok esetben nem az épület egészére igaz, csak annak egy szeletére.

A mai társadalmat az igények sokfélesége jellemzi, és ez igaz az épületekre is. Ezért egy épületen belül különböző funkciójú, és ezáltal különböző minőségű, hangulatú terek kapcsolódnak össze.

(kortárs példák: a könyvtár ma már tudás központ, tanulói központ, közösségi találkozóhely, nem könyvek, hanem mindennapi tevékenységekhez köthető eszközök tára pl.: Oodi: kávézó, étterem, váróterem, közösségi varroda, közösségi műhely, kölcsönözhető terek – iroda, munkahely, megbeszélések, fotólabor, nyomtató labor (2D, 3D), kiállítási tér, könyvtár.

Aalto központi könyvtár ma már tanulói központ. Közösségi hely, könyvtár, nyomtató labor, kiállítási tér, kávézó.

Az új óvodák (pl. Westend ovi, Espoo) – baba-mama közösségi tér, könyvtár, óvodai csoportok.

Templom (pl. tengeri utazók háza, Helsinki) – pihenő és rekreációs hely fürdő és szaunázási lehetőséggel, mini könyvtár, imahely egy térben a csocsó asztallal)

EGY KORTÁRS PÉLDA

(A kortárs építészeti példákat azért hozom, hogy rávilágítsak, egyre nagyobb szerepe van a hangulat-teremtésnek, a különféle téri arculatok tervezésének az építészetben. Ugyanakkor az említett példák téri megoldásaira nem tekintek teljes mértékben pozitív példaként, inkább csak egyfajta módszertanilag megfontolandó jelenségre.

Személyesen jóval érdekesebbnek érzem a kisebb léptékű, ezáltal koncentráltabb élményt adó tereket, installációkat.)

OODI – HELSINKI KÖZPONTI KÖNYVTÁRA

Az épület már nem egy komplex rendszer, inkább rendszerek halmaza, amely a különböző aktorok interaktív platformává válik. Mégsem pusztán „játsszótér”, amit a városlakók használhatnak, hanem szerves és folyamatosan alakuló, az éppen a teret használó emberek tevékenységétől függően változó terek összekapcsolódó egysége.

A tértervezés és térszervezés új formájában a városi ember hétköznapi – de nem fogyasztói – tevékenységeit kiszolgáló, különféle funkciójú terek fúziója következik be. Társadalmi szempontból ebben a legizgalmasabb talán a legkülönbélebb szereplők (használók) interakcióinak lehetősége, építészeti pedig mindennek a sokszínűségnek a téri kiszolgálása, aminek következtében úgy kell összességében logikus, koherens épületet tervezni, hogy az eltérő minőségű terekkel szolgálja a különböző használói tevékenységeket.

Az, hogy térileg egyetlen épület képes biztosítani többféle funkció kiszolgálását egyszerre tűnhet kaotikusnak és izgalmasnak, ami új lehetőségeket hordoz magában. A könyvtár eddig is különböző területről – akár társadalmi, akár szakmai értelemben – érkező emberek közös kiszolgáló helye volt. Mégsem volt ennyire látható a különbözőség, hiszen kívülről nézve mindenki ugyanazt csinálta: csendben olvasott. Ezzel szemben az Oodiban kívülről szemlélve szinte mindenki valami mást csinál, viszont már nem egyedül, hanem közösségben teszi

ezt. Ez pedig azt eredményezi, hogy ez a hely már nem annyira csendes, érinthetetlen, sokkal inkább közösségi. Habár az Oodiban egyértelműen megkülönböztethetők a különféle téri hangulatok attól függően, hogy épp mi zajlik bennük, közöttük sosincs éles határ, vagy ha van is valamiféle, az mindig átlátható. Ezáltal az az érzése támad az embernek, hogy bármibe bele tud lesni, bárminek a részesevé tud válni, bárhova csatlakozhat. Úgy tűnik, hogy a különböző társadalmi rétegek, szakmák, kompetenciák közötti távolságok kisebbé válnak vagy akár el is tűnhetnek, ezáltal pedig létrejön közöttük az interakció.

Az Oodi egyértelműen reflektál a társadalom sokszínűségére. Már a végletekig átgondolt és kidolgozott pályázat kiírás is célként tűzte ki, hogy olyan épület szülessen, ahol mindenki képes a beállítottságának, világképének megfelelő elemeket, adottságokat találni benne, minden egyéniség jól érezhesse magát. Egy hely, ahová bárki betérhet napközben vagy akár a nap végén, és eltöltheti az időt anélkül, hogy fogyasztana, vásárolna, „feleslegesen elüsse az időt” (itt a magyarországi pláza-jelenségre gondolok, ami a fiatalok körében egyértelműen kialakult, hiszen nem találnak maguknak más lehetőséget arra, hogy zárt térben iskola után találkozzanak)

GONDOLATOK A HIPOTÉZIS MEGFOGALMAZÁSÁHOZ:

A tervezésmódszertani szempontból, főként az építész tervezői oktatásra vonatkoztatva érdemes lenne egy már eddig is jelen lévő, de a tervezésmódszertanban konkrétan nem megjelenő jelenséggel komolyabban foglalkozni. Ezt hívhatjuk az építészet láthatatlan aspektusainak, építészeti atmoszférának, téri hangulatoknak, az építészet dramaturgiájának, nem tudom, mi lesz erre a pontos kifejezés. Az azonban biztos, hogy amire gondolok, az nem a fenomenológiai megközelítés, még ha köze is van hozzá. Inkább úgy fogalmaznék, hogy az építészeti fenomenológia komolyan foglalkozik azokkal a kérdésekkel, amelyekkel a dolgozatban magam is szeretnék részben foglalkozni. Az épített tér és az ember mentális (és ezáltal fizikai is) létére. Ugyanakkor nem szeretnék a fenomenológiának azokkal a mély filozofikus kérdéseivel foglalkozni, amelyek azt boncolgatják, hogy mennyiben alakítja az ember elméje a teret. Tehát, hogy amit észlelünk az nagyban függ a mentális állapotunktól. Ez a fajta nézet közelebb áll Pallasmaához, aki szerint a teret mi alkotjuk magunk körül. Ezzel szemben Zumthor azt állítja, hogy az építész önmaga képes az általa létrejött térrel atmoszférát teremteni. Mindkét gondolatmenetnek érzem a maga igazságát, ugyanakkor alkotó építészként sokkal izgalmasabb a zumthori nézőpont. Akkor is érdekesebb, ha én magam nem hiszek neki teljes mértékben, és egyet értek Pallasmaával abban, hogy a teret használó ember önmaga is alakítja a teret önmaga számára. Tehát mindannyian valamelyest eltérően észleljük és éljük meg magunk körül a környezetet (legyen ez akár természeti akár épített). Ezt pedig nagyobb léptékben meghatározza a kultúránk, amiben felnőttünk és élünk, kisebb léptékben pedig a személyes történetünk, habitusunk és persze az éppen aktuális élethelyzetünk is. Azt gondolom azonban, hogy ennek a gondolatnak akár filozófiai, akár tudományos értelemben a mélyebb fejtegetése (mert azt gondolom, nincs végső megoldás benne) nem DLA téma. Építész tervezőként vagy akár oktatóként sokkal érdekesebb a zumthori felvetés.

A dolgozat célja, tehát nem valami eddig nem létező meghatározása, sokkal inkább egy már létező felvetés láthatóbbá tétele. Azt szeretném, hogy az

építészeti atmoszféra ne csak a neurobiológusok, kutató terepe legyen, és az építészetben ne csak a fenomenológia szintjén jelenjen meg, hanem bekerüljön az aktív diskurzusba. Vannak építészek (pl. Aalto, Fehn, Pallasmaa, Holl, Zumthor és egyre többen a kortársak közül is), akik önmaguk vallanak arról, hogy egy-egy tér hangulatának megteremtése mennyire fontos volt számukra. Mégsem jelenik meg a tér atmoszférájának tervezése az építészeti módszertanban. A felvetésem (hipotézisem) az, hogy az atmoszféra tervezést tudatosabbá lehet tenni a tervezési folyamat során, ezáltal pedig része lehetne a tervezési módszereknek.

Felmerülhet a kérdés, hogy ha eddig is voltak építészek, akiknek ez fontos volt, ezután is lesznek természetesen azért fontos ennek a tudatosítása, az építészeti módszertanba való beemelése?

Személyesen a legkézenfekvőbb válasz erre a doktori képzésem első évének egyik kutatási eredménye. Két egyetemi szemeszter során három 22,5 kreditet (tehát egész szemesztert kitöltő) tervezési-építési tárgyat követtem oktatóként. Ez alatt öt különböző projektet terveztek a hallgatók, amelyek mind meg is épültek 1:1 léptékben. A különböző tervezési-építési feladatok eltérő tervezési módszerrel, eltérő helyszíneken valósultak meg.

AZ ATMOSZFÉRA RÉTEGEI, AVAGY A TÉRI (ÉPÍTÉSZETI) ÉLMÉNY TUDATOSSÁ TÉTELÉNEK LÉPCSŐI:

_HELYISMERET

Az atmoszféra pontos helyismeretből (földrajzi, kulturális) következik, ami jelenti mind a hely földrajzi ismeretét, mind pedig a használók kultúrájának ismeretét. Ha ez az ismeret fennáll, akkor a használókkal együtt jön létre a téri atmoszféra.

_ANYAGISMERET

Az atmoszféra pontos anyagismeretből (a fizikai tényezők) következik, tehát, ha az adott környezetben megfelelő anyagokat pontos kompozícióban használunk, az épített tér magában hordozza a jó atmoszférát. (Hiszen jó helyismeretre vall, nem válik el az adott kontextustól.)

_SZIMULTÁN TERVEZÉS-ÉPÍTÉS

A tervezés-építés szimultán megvalósulása során -tehát amikor vagy közvetlenül az építés helyszínén zajlik a tervezés, vagy pedig lehetőség van az építés fázisában akár döntő változtatásokat véghez vinni- nagyobb esély van a jó atmoszféra megteremtésére. (Különösen fontos akkor, ha a helyismeret vagy az anyagismeret még folyamatban van – pl. idegen helyen való építés, hallgatói tervezés)

_KÖLCSÖNHATÁS

Ahogy az ember kölcsönhatásban van az őt körülvevő környezettel, úgy az épített tér is hatással van a használóira. Fontos, hogy ezeket a hatásokat a tervező megfigyelje, a létre tudatosan figyeljen a tervezés során. A (kölcön)hatásokat (a térrel való befolyásolást) tudatosan (is) lehet tervezni az építészeti gondolkodás (munka) során.

_TÉRI MEMÓRIA

Az, hogy milyen téri környezetben nő fel az ember, hol éli az életét, tudat alatt elraktározódik. Ezek a téri emlékek az építészek munkáiban ösztönösen is

megjelen(het)nek, ugyanakkor vannak építészek, akik tudatosan használják a munkáik során (pl.: Aalto, Fehn, Zumthor, Mandrup).

Amennyiben a tervező folyamatosan figyeli mind magán, mind pedig a használó közösségen a különböző téri helyzetek, megoldások és az emberi viselkedés kapcsolatait, ha önmaga igyekszik a saját észleléseit, érzéseit felismerni különböző téri szituációkban, úgy képes egyfajta téri hangulat-tárat létrehozni magának, amit a későbbi építészeti munka során elő tud hívni. Itt azonban nem konkrét téri megoldások „átmásolásáról” van szó, hanem a téri viszonyok megtapasztalásáról, amit aztán a saját tervezői környezetben próbál a tervező megteremteni. Tehát nem formai megoldásokat importál, hanem azt a jól működő viszonyrendszert próbálja megvalósítani, amit korábban maga is megtapasztalt.

AZ ATMOSZFÉRÁVAL VALÓ TERVEZÉS,
MINT TERVEZÉSI MÓDSZER
KIALAKÍTÁSÁNAK ESZKÖZEI:

_TERVEZÉSI MÓDSZER

Amennyiben lehetséges - akár csak részben - meghatározni olyan fizikai komponenseket vagy tervezési eszközöket, módszereket, amelyekkel tudatosan tervezhető egy épület atmoszférája, akkor azt az építész szakmával meg lehet osztani, az oktatásba lehet integrálni.

_TÉRI ÉLMÉNY, MINT AZ ÉPÍTÉSZETI ELEMZÉS FÓKUSZA

_TÖBB DIMENZIÓS TERVEZÉS

_1:1 LÉPTÉKŰ SZIMULTÁN TERVEZÉS-ÉPÍTÉS

_BEFOLYÁSOLÁS

Az építészeti térrel való befolyásolás nem más, mint atmoszféra teremtés.

_KIÁLLÍTÁSI TEREK, INSTALLÁCIÓK, TÉRI KÍSÉRLTEK

- a múltban: jelentősebb példák (pl. Mies – Barcelona pavilon; Alvar Aalto – pavilonok, Muuratsalo kísérleti ház; Sverre Fehn – pavilonok; Corbusier) elemzése, összehasonlítása, tanulságok, sikerek, tévutak
- a jelenben:
 - › kortárs pavilonok, kis léptékű beavatkozások, kiállítások, installációk (Serpentine Gallery; biennálék)
 - › oktatási projektek (1:1 léptékű építés, téri kísérletek, pavilonok... saját tapasztalatok, munkák megjelenése)
 - › városépítészeti akciók
 - › kis lépték a nagy léptékben, avagy kortárs középületek „újszerű” téri megoldásai (változó téri igények a középületekben - a nagyobb terekben megjelenő, egymástól eltérő hangulatú téri minőségek megjelenése ... itt is az általános felvezető után esettanulmányok olyan épületekről, amelynek az alkotójával van kapcsolat, plusz saját projekt

SZŰKÍTÉS (?)

Főként olyan épületek, építmények vizsgálatát tervezem, amelyeknek funkciójukból adódóan világos, egyértelmű üzenetük van. Tehát az épület atmoszférájához egy erős gondolati elem kapcsolható, ami lehet egy szakrális eszme vagy egy adott téma köré megrendezett kiállítás üzenete. A kiállítási terek, installációk, pavilonok, egyszerű épületek vizsgálatát léptékükből adódóan is célravezetőbbnek tartom, mint komplexebb középületek elemzését, amelyeket nehezebb megszabadítani egyéb, a kérdésfeltevéshez nem kapcsolódó rétegeitől.

Másik fontos kiválasztási szempont lehet az adott tér, épület alkotója. Olyan építészek munkáival szeretnék foglalkozni, akiknek az alkotásaiban tetten érhető a jó értelemben vett hatáskeltés igénye, legyen az akár egy konkrét gondolat, érzelem építészeti, téri elemekkel való közlése, vagy „csak” a kialakított térnek az azt használó emberre való hatásának a tudatos tervezése. A vizsgált építészek munkáikkal kapcsolatban többször említik az érzelmet, az érzésekre való hatást, vagy akár egyenesen atmoszféra teremtésről beszélnek.

kutatói kérdés: hatással van-e a kortárs pavilon építészet (kisléptékű épületek, installációk, ... olyan terek, amelyek valamilyen erős gondolat mentén jöttek létre) a hétköznapi tervezői gyakorlatra?

making is thinking (1:1 léptékű hallgatói workshopok) experiencing is feeling (hallgatók saját projektjei + építészeti jelentős terek bejárása, elemzése, feldolgozása ennek a kiterjesztése a pavilonokra, építészeti biennálékra téri memória szerepe a tervezési módszertanban ... megjelenik-e a hétköznapi építészeti gyakorlatban, avagy hatással vannak-e a kis léptékű installációk, pavilonok, kiállítási terek a hétköznapi építészeti gyakorlatra?

vezérfonal:

- **az alkotás gondolkodás** (*making is thinking _ 1:1 léptékű hallgatói workshopok ...első éves kutatási anyag tanulságai*)
- **a tapasztalás érzékelés** ... *experiencing is feeling*
- **az érzé(kelé)s közbeni gondolkodás elősegíti az emlékezést** (*thinking while feeling makes it to remember*)
- **az emlékezés általi alkotás tudatossá tehető (?)** (*making by remembering can be a conscious act*)
- **a közösségi téralkotás/ középületek tereinek újszerű megközelítései** (*new ways of making public space*)
- **többféle téri minőség keveredése egy épületen belül** (*mixing different type of spacial qualities within one building*)
-
-

A reflektív szakember, avagy az építész hallgatók téri élményeinek tudatossá tétele

az alkotás gondolkodás (*making is thinking_ 1:1 léptékű
hallgatói workshopok ...első éves kutatási anyag tanulságai*)

Donald Schöntől származik (The Reflective Practitioner, 1983) a reflektív szakember koncepciója, ami olyan szakembert ír le, aki rendelkezik azzal a kompetenciával, hogy elemezze cselekvéseit, és azokból következtetéseket vonjon le a jövőbeli cselekvéseire nézve. A reflektív tanulás olyan, ciklikus jellegű tanulási folyamat, amely során az ember a saját tapasztalataira történő reflektálás révén szerez új tudást, amelyet későbbi cselekvéseire képes alkalmazni.

A norvégiai NTNU egyetem TRANSark kutatócsoportja olyan egyetemi kurzusokat indít – mind az első éves, mind pedig a végzős építész hallgatóknak -, amelyeknek része, hogy az alkotások valós környezetben, valós (1:1) léptékben megépülnek. A kutatócsoport számára fontos az építés fizikai megtapasztalása, az (építő)anyagok viselkedésének, felhasználhatóságának tapasztalatok útján való megértése. Az alkotás folyamata szerintük egyszerre elméleti és gyakorlati, a hibázás pedig fontos eleme a tanulásnak.

A 2016/17-es tanítási év során öt hallgatói projektben vettem részt a „tanári csapat oldalán”. A különböző időtartamú és metódusú projekteket közvetlen közletről figyeltem, és több szempontból is vizsgáltam, összevettem. A legérdekesebb számomra az volt, ahogyan a hallgatók tervezési módszere, döntéshozói képessége, és az építészeti térről való gondolkozása változott az eltérő körülmények vagy éppen a már korábban megélt téri tapasztalatok miatt. A változás annyira markáns volt, hogy komolyan el kezdett foglalkoztatni a „téri memória” tervezésben való megjelenése.

Miközben az 1:1 léptékű hallgatói tervezés-építés történetét kutattam, egyértelművé vált, hogy a kisléptékű installációk, ideiglenes pavilonok sokkal nagyobb számban épülnek ma, mint korábban, és a fiatal építészgenerációt jobban motiválja a kis léptékű építészet, mint a nagyobb, komplexebb épületek.

Ez még azokra a hallgatókra is igaz volt, akiket egyáltalán nem érdekelt az építés gyakorlati része, és közelebb érezték magukhoz az urbanisztikai kurzusokat. Éppen ezért gondolom nem csak érdekesnek, de relevánsnak is a kis léptékű épületek, építészeti installációk, téri kísérletek „hétköznapi” építészeti alkotás/gyakorlat-ra való hatásának a kutatását.

ABSTRACT (az idei publikáció absztraktja a mellékletben az egész szöveg)

This paper is part of a broad research activity on the use of 1:1 scale building workshops in architectural education, and the influence that this learning approach has on different aspects of students' development. Full-scale workshops are increasingly popular and more and more included in the curricula of the architectural education. The focus of the paper is on the influence on the design methodology and three 1:1 scale building workshops are analysed with respect to this aspect. The research method includes self-experience (observation, participation), group conversations with the students and other teachers, semi-structured individual interviews, questionnaires, and drawing assignments for the students. The key finding of this investigation is that the on-site building gives naturally a design method that guides students to make decisions leading to successful architectural answers even if the students have not yet developed an own design method. This on-site design method is directly and indirectly influenced by the features of full-scale workshop settings. New attitude and skills gained through the 1:1 scale building can be transferred to the classical design studio.

A TÉRI ÉLMÉNY MEMÓRIÁJA

*(hivatkozásként megjelenő
elmélet ... nem erre fűződik fel a
gondolatmenet, hanem ebből
indul ki a témafelvetés)*

Peter Zumthor építésze másokhoz hasonlóan már építészhallgató koromban nagy hatással volt rám, mégis akkor babonázott meg igazán, amikor sorra végig jártam a svájci épületeit, amiket lehetetlen volt hitelesen fényképezni. Nem arra gondolok, ahol kifejezetten tilos a belső térről felvételt készíteni, hanem arra a láthatatlan tényezőre, amit nemcsak lefényképezni, de megfogalmazni, racionálisan megragadni is nagyon nehéz, és amit maga az alkotó atmoszférának (atmosphere) nevez.

Peter Zumthor világa akkor szippantott be végleg, amikor az írásait olvastam. A „Thinking Architecture” (és az Atmospheres) című könyvében nem ír alaprajzokról, sémákról, nem törődik építészelmélettel, helyette fényről, érzékelésről, az ő saját belső élményeiről mesél. "A lényegtelen ünneplő társadalomban az építészet ellenállást fejthet ki, szembeszállhat a formák és jelentések pazarlásával, és saját nyelvét beszélheti" - fogalmazott 1998-ban kiadott Thinking Architecture című könyvében.

Zumthor és Pallasmaa; Alvar Aalto; Adam Caruso és Peter St John; Björn Otto Braaten

elméleti megközelítések problematikái: építészet és szépség / építészet és esztétika; építészeti narratívák; építészet és érzékelés – építészet és neurotudományok összekapcsolása; építészet és észlelés – környezetpszichológia

-anyaghasználat hatása

-fény hatása

-lépték hatása

KIÁLLÍTÁSI PAVILONOK, ÉPÍTÉSZETI INSTALLÁCIÓK, TÉRI KÍSÉRLETEK

- pavilonok a múltban:
 - kezdetek
 - jelentősebb példák (pl. Mies – Barcelona pavilon; Alvar Aalto – pavilonok, Muuratsalo kísérleti ház; Sverre Fehn – pavilonok; Corbusier)
- kortárs pavilonok, kis léptékű beavatkozások:
 - kiállítások, installációk: Serpentine Gallery; biennálék (mélyebben olyan példák maradnak benne a tanulmányban, ahol az alkotóval készült interjú, esetleg közös munka)
 - oktatási projektek (1:1 léptékű építés, téri kísérletek,pavilonok... saját tapasztalatok, munkák megjelenése)
 - városépítészeti akciók
- kis lépték a nagy léptékben, avagy kortárs középületek „újszerű” téri megoldásai (változó téri igények a középületekben - a nagyobb terekben megjelenő, egymástól eltérő hangulatú téri minőségek megjelenése ... itt is az általános felvezető után esettanulmányok olyan épületekről, amelynek az alkotójával van kapcsolat, plusz saját projekt)

KIÁLLÍTÁSI PAVILONOK, ÉPÍTÉSZETI INSTALLÁCIÓK, TÉRI KÍSÉRLETEK JELENTŐSÉGE A „HÉTKÖZNAPI” ÉPÍTÉSZETBEN

Vajon a különböző építészeti biennálék kiállítási anyagai csak tervezési fellángolások, hirtelen ötletelések, társadalomkritikák vagy valóban az építészetet formáló megnyilatkozások? Esetenként csupán marketing?! A biennálék témafelvetései az egyes globális társadalmi problémákra való érzékenységet bizonyára erősítik, mintegy trendet teremtve az egyes problémákkal való foglalkozásból.

Vajon az épített térről való gondolkozásunkat mennyiben befolyásolják ezek az események?

A kiállításokra, biennálékra készült pavilonok, téri installációk mindig magukban hordozzák a hatáskeltés igényét. Ezek a terek egy-egy társadalmi problémafelvetésre adott válaszként születnek meg. Az épített tér a véleményformálás médiuma, tehát fontos szerepe a térnek, hogy gondolatformáló, de legalábbis elgondolkoztató legyen.

A kutatásomban azt szeretném vizsgálni/körüljárni, hogy milyen téri eszközöket vetnek be az építészek annak érdekében, hogy az adott tér egy rövid látogatás (néha csak egy „átsétálás”) alatt is elérje a célját, az alkotók gondolatainak közvetítését. Ez a közvetítés mindig valamiféle erős érzelmi hatáskeltéssel jön létre. Ez pedig erősíti azt a ma már a környezetpszichológiában és számos neurológiai kutatásban is megjelenő feltételezést, miszerint az épített tér hatással van az ember mentális létére, ezáltal pedig a viselkedésére.

Vajon mennyire használják az építészek a hétköznapi tervezés során ezeknek a kiállításoknak a téri kísérletbeli tanulságait? Van-e az építészeti installációknak, ideiglenes pavilonoknak hatása a hétköznapi építészetre? Végül olyan épületek is szeretnék vizsgálni, ahol akár szándékosan az tervezési folyamatok elejétől, akár utólagosan vizsgálva derül ki, hogy az alkotókra korábbi építészeti pavilonok, installációk voltak hatással. Vajon képes-e egy-egy kisebb léptékű alkotás hosszú távon alakítani a térhez való viszonyunkat? (pl. Mies Barcelona pavilonja, Sverre Fehn pavilonjai!!)

A TERVEZETT KUTATÁS CÉLJA, VÁRT EREDMÉNYE:

A hagyományos gyakorlattól eltérő tervezői módszerek összevetése, a kutatás során feltárt új ismeretek strukturálása, rendszerező anyag publikálása, amely végül alkalmas lehet új tervezési módszerek kialakítására, és annak az oktatásban való megjelenésére, felhasználására is.

A KUTATÁS MÓDSZERE

Az elméleti kutatás alapja a témához szorosan kapcsolódó építészeti szemszögből született irodalom, illetve építészeti kiállítások, biennálék teoretikus anyagainak a folyamatos feldolgozása. Ezzel párhuzamosan empirikus módszerekkel, észlelő megfigyelések által szeretném vizsgálni és dokumentálni a kiválasztott installációkat, téri helyzeteket, épületeket. Ezeket a feltárásokat tanulmányutak keretében végezném el, lehetőség szerint az alkotók bevonásával.

A 2018-19-es év őszi félévében több olyan építész alkotót is megkerestem, akik munkáikkal, munkamódszerükkel szorosan kapcsolódnak a hipotéziseimben megfogalmazott állításokhoz. Ezeket a (dokumentált) beszélgetéseket, újra átgondolva, illetve az általam felkeresett épületeket, helyszíneket elemezve, a saját, szubjektív benyomásaimat összegyűjtve próbálok az év végére egy a sorvezető/hipotézisek mentén rendszerezett, mátrixba rendezett anyagot létrehozni, amelyből valamiféle minta leolvasásának a lehetőségét remélem. Ezek az anyagok olyan munkákat is tartalmaznak, amikhez alkotóként, vagy hallgatói munka esetén oktatóként is kapcsolódom, ugyanakkor felmerül a kérdés, hogy lehetséges-e saját munkát „külső” szemmel megközelíteni.

A kutatott anyagot önreflexió, olvasókönyv-szerűen kezdtem el feldolgozni úgy, hogy a felállított terminológiához intuitíven rendeztem, válogattam a példákat. Egyfajta asszociációs gondolatrendszert próbáltam felállítani, ahol

egy épület/példa több fogalom mentén is említésre kerülhetne. (Egyelőre még inkább gondolatfelhő, mind-ma a későbbi rendszerezés kialakításához.)

2018

augusztus-szeptember:

–Velencei Biennálé I.

– Ljubljana

–Koppenhága

–Trondheim

–Dán Építészeti Központ

–Jørn Utzon templom

–Luisiana múzeum

–interjúk:

- › Bjørn Otto
- › August Schmidt
- › Arnstein Gilberg
- › Hans Skotte
- › Gro Rødne

–esettanulmányok:

- › Brattøra _ fjord menti útvonal _ RAKE
- › Dikkehaugen ház
- › Norvég Nemzeti Turistaútvonal
- › Tautra Mariakloster

–Bodø

–Sami Rintala

–Kulturális Központ

október-november:

–Velencei Biennálé II.

–esettanulmány:

- › Halál Velencében _ Táncpavilon, Rebiennálé csoport

–Helsinki

Jenni Reuters, Pekka Heikkinnen

december- január:

Anyaggyűjtés feldolgozása

február-március:

publikáció előkészítése

„1:1 léptékű építés, mint oktatási módszer”

március-június

Interjúk, esettanulmányok, publikáció. Saját kísérleti pavilon előkészítése (?)

A téri élmény memóriája
Relevancia (múltbéli és kortárs épületek vizsgálata)

ÖNREFLEXIÓK _ OLVASÓKÖNYV _TÉR-TÁR

PETER ZUMTHOR _ SERPENTINE PAVILION

Itt a kölcsönhatás legszorosabban nem a pavilon és az azt körülvevő kert között van, hanem egy önállóan működő zárt rendszer jött létre, és ezen a rendszeren belül fontos a létrehozott tér és az ember viszonya, egymásra való hatása.

PETER ZUMTHOR _ LOUISE BOURGEOIS _ STEILNESET EMLÉKMŰ _ VARDØ, NORVÉGIA

RINTALA & EGGERTSSON _ TÁNCPAVILON _ MESTRE

A Rintala – Eggertsson irodát ezúttal olyan pavilon építésére kérték fel, ami legfőképp a helyi, velencei, mestre-i lakosok által látogatott helyre kerül.

Sami Rintala-val a Forte Marghera-ra épült táncpavilonról 2018 szeptemberében beszélgettünk. A legérdekesebb része a beszélgetésnek az, hogy hogyan tud az építész 3000 km távolságból tervezni akkor, ha az egyik leglényegesebb tervezői szempont a környezettel való kapcsolat. Milyen tér képes a hiteles kapcsolat megteremtésére mind az épület és a környezet között, mind pedig az épület és a használók között úgy, hogy azok egy része helyi lakos,

egy másik része pedig a világ bármely tájáról odatévedt – vagy éppen tudatosan „oda zárandokolt” – látogató. Képes-e erre egy kis költségvetésű, „átmeneti” pavilon?

A beszélgetésben eljutunk arra a pontra, amikor megfogalmazódik bennünk, hogy az is lehet, hogy a kortárs épületek, építmények közül a legnagyobb arányban éppen ezek a kisléptékű, pop-up szerű téri beavatkozások képviselnek valódi építészeti téri minőséget.

A forte marghera-i táncpavilon esetében nincs bennem kétség efelől. Az újonnan épített tér valóban szimbiózisban van a környezetével, ami úgy vonja be a tájat a saját terébe, hogy közben azt az érzést kelti, önállóan is működő tér. Számomra egyértelműen az idei biennálé legjobban sikerült műve, ami annyira nem kiállítási darab, hogy ha nem helyezték volna el mellette a biennálé leírását, soha meg nem fordult volna a fejemben az ideiglenesség, a kiállítási szerep. Ugyanakkor nem hétköznapi, nem szokványos, és nincs egyértelmű funkciója. Olyan tér, amiben jó lenni építészként és laikusként egyaránt, amit több korosztály is tud használni, és ami a lehető legtermészetesebben alakul aszerint, hogy hányan és mire használják.

Mégsem marad a pavilon Mestrében. Erről 2018 novemberében Giulio Grilloval, a re-biennálé egyik vezetőjével beszélgettem. Grillo 2008 óta foglalkozik a biennálé installációinak utóéletével mind teoretikus, kutatói szinten, mind pedig a gyakorlatban. Ma már egyszerre vesz részt a kiállítási pavilonok építésében, elbontásában és az anyagok további felhasználásában.

TYIN TEGNESTUE + RINTALA EGGERTSSON ARCHITECTS _ FLEINVÆR-I
ALKOTÓI MENEDÉK

~~STUDIO ANNA HERINGER _ This is not a shirt. This is a playground~~

K2S ARCHITECTS _ KAMPPI CSEND KÁPOLNA _ HELSINKI _ 2012

#imahely #templom #vallás #meditáció #városi menedék

A Kamppi kápolna Helsinki belvárosában a Kamppi bevásárlóközpont előtti forgalmas Narinkka tér déli csücskében található. Az épület kezdeményezője Helsinki városa, a felekezet nélküli „templom” egyik fő üzenete a nyitottság és befogadás mindenki felé. Az eredeti szándék egy olyan hely megteremtése, ahová bárki betérhet vallási hovatartozásától függetlenül, ahol lehetőség van urbánus közegben is az elmélyülésre.

Az épület – ahogyan az már az a tervpályázati kiírásban is megjelent – a hektikus életből való kiszakadás lehetőségét kínálja, ami számomra elég furcsa felvetés úgy, hogy ehhez egyáltalán nem kell a nyüzsgő várost elhagynunk, ehelyett néhány lépéssel és két ajtó kinyitásával majd bezárásával már meg is érkezünk a csend szent helyére. Instant zarándoklat veríték nélkül. Nagyjából ilyesmik jutottak eszembe, amikor 2016-ban Mikko Summanen Trondheimben mesélt erről a tervről. Aztán az alaprajzok meg a képek a térről a bevásárlóközponttal a háttérben egyre csak

erősítették bennem, hogy ez megint egy újabb formalista, felszínes cucc, ami tuti felkerült az ArchDailyre, kitöltött néhány lapot a csillivilli építész magazinokban, és nincs benne semmi tartalom. Túl erősnek, hivalkodónak éreztem a gigantikus tojás dizájnt, egyszerűen nem tudtam a formát összeegyeztetni a „csend” -del. Hogyan lehet valami a Csend kápolnája, ami már a képről is leordít?

Most pedig – két hónappal azután, hogy élőben, 1:1-ben is megnéztem - itt ülök, pont ugyanaz a kép van előttem, és fél órája nem írok semmit, csak nézem a képet, az óriási méhkaptárt. Hiába kétdimenziós a fénykép, ahogyan nézem a homlokzat aranyban csillogó felületét, egyetlen mozdulattal végig tudom simogatni az emlékeimben. Bár a valóságban, ott a helyszínen csak egy egész kicsi részletet tapintottam meg mind kívülről, mind belülről, az emlékezetemben össze tud menni az épület, és elfér az egész a kezemben. Nagyon furcsa érzés, mert csak egy pillanatra, épp csak annyira, hogy végig tudjam simítani a tömegét kívülről, aztán hirtelen visszamagasodik az eredeti léptékké, ami egészen óriásinak tűnik, hiszen a homlokzat alulról felfelé szétterebélyesedik, ezáltal a fal tövében icipicinek érzi magát az ember. Furcsa, mert a szomszédos bevásárlóközpont jóval nagyobb léptékű épület, mégsem éreztem magam mellette ennyire kicsinek.

Az épület valójában két tömegből áll: a bejárat, a kiszolgáló helyiségek és a közösségi terem egy horizontálisan elnyúló beton-üveg doboz, amire ráül a kápolna letisztult, de mégis monumentálisnak ható tömege. A megérkezés tere a külvilággal való kapcsolódást teremti meg mind anyagában, mind formailag. Egyszerre híd és elválasztó membrán profán és szakrális között. Az óriás „edény” szerkezete és burkolata fa, ami magában hordozza az egyszerűséget és a hitelességet. Könnyű belátni, hogy anyagában és

alakjában megvalósult az eredeti szándék: egy lágyabb, szelídebb épület megjelenése a meglévő beton és üvegrengetegben. Ugyanakkor az, hogy a vásári forgatagban felbukkanó egyszerre puritán és markáns tömeg belseje ideális az elvonulásra, a csendes magány megélésére, számomra egyáltalán nem volt egyértelmű. A helyszíni látogatás azonban minden előítéletem ellenére egy pillanat alatt átbillentette bennem az épülettel kapcsolatos érzéseimet. Ahogyan az ember belép, valóban feltűnik a csend, a külvilág teljes kizárása. Mégsem nyomasztó. Egészen hihetetlen, hogy mennyire sikerült eltalálni a belső tér arányait. Nem nyomasztóan kicsi, mégis úgy hajlik az ember körül a faburkolatú fal, hogy bár azt a padokon ülve nem lehet kézzel megérinteni, mégis képzeletben egyből végigsimítottam. Teljesen megszűnik a fal túloldalán lévő nyüzsgés, miközben a külső térrel egyértelműen kapcsolatot biztosít a felső perem bevilágítása. Az, ami a képeken keresztül számomra klausztrófóbiát sugallt, a valóságban jól működő, arányos, harmonikus tér.

Bár a Csend kápolnája már az első időkben a helsinki egyházközségek és a szociális szolgálatok közös, úttörő projektje, valamint a városépítészeti szándék is kezdetektől fogva a forgalmas belvárosi hangulat ellensúlyozása volt, az épület a 2012-es World Design Capital Helsinki program egyik fő attrakciója lett, ez pedig óriási média szerepléssel járt – már a megépülése előtt is-, ami pedig azt eredményezte, hogy a 2012 június elsején megnyílt épületet már az első hónapban több, mint 40 000 ember látogatta, júliusban pedig már 57 000. Ez majdnem napi kétezer embert jelent, de ha a 2012 júniustól 2013 áprilisig tartó időszakot vesszük, akkor is naponta több mint ezer látogatója volt a „pavilonnak”. Pavilonnak nevezem ebben a kontextusban, mert egyértelmű, hogy egy ekkora

sűrűséggel látogatott pici tér nem működhet valódi kápolnaként az adott időszakban. Akkor, amikor Helsinki a világ dizájn fővárosaként működik, a Csend kápolnája kiállítási épületté lényegül át, ami egyrészt üzeni szerkezetével és anyagával a fenntarthatóság fontosságát, másrészt programjával és téri megoldásaival társadalmi állásfoglalást tesz. Az pedig, hogy egyetlen kisebb léptékű épület képes-e egyszerre szolgálni a magány lehetőségét egy nagyvárosban és találkozási helyet is biztosítani kisebb közösségeknek, már a téri kísérletezés kategóriája.

SVERRE FEHN _ ÉSZAKI PAVILON _ VELENCE, OLASZORSZÁG

S. F. korai időszakának második legfontosabb pályázata a Velencei Biennáléra tervezett Északi Pavilon volt. Ezt a pályázatot előzte meg a brüsszeli projekt - az összes felmerülő problémájával, de ugyanakkor - korai elismerést is hírnevet is hozva.

S. F. 1958-ban, 34 évesen nyerte el a velencei pavilonra kiírt pályázatot. Az épület 1962-re épült meg.

Velence városa szüntelenül inspirálta S.F-t, aki az északi pavilon építése alatt hosszú ideig a városban tartózkodott. Ez a megvalósulás szempontjából szerencsés és előnyös körülmények között hozzájárult a végeredmény sikeréhez. A napi séták az építkezés helyszínére, és közben a város megfigyelése nemcsak az építészeti memóriáját bővítette, hanem segítette az építkezés során felmerülő problémákra adott pontos válaszok megfogalmazását is.

~~A város nagy hatással volt az északra érkező építésze. Kezdetektől~~

fogva foglalkoztatták a városi hajók, a tengerrel való kapcsolat, az áruk kezelése és a forgalom egysége. Ő maga egy velencei egyetemi tanulmányút előtt tartott előadásában így fogalmazott: *„Velence olyan város, ahol érzések kerítenek hatalmukba. Az Ázsia és Európa közötti furcsa pozíciójából adódó formák együttélését kínálja. Föld, víz és luxus... Velence a tolvaj városa, a kereskedő városa. Minden lehetséges árucikk, ami átmegy ezen a városon a föld, a tenger és a táj/vidék találkozása. Velence felfedezte a fényt és a színeket.”*

A Biennálé Északi Pavilonja nemcsak S. F. egyik legfontosabb munkája maradt, de az északi építészet egyik fontos „darabja”. Az egyszerű, nyitott, de klasszikus terv belsőépítészeti struktúrától mente. Nem egyszerűen a helyszínre gondosan tervezett, hanem a környezetbe beillesztett tervről van szó. A tetőnek egyes részei például a természeti elemek megőrzése céljából lettek kivágva. Fehn gyakran hangoztatta, hogy Velencében minden fa drága, és az északi pavilonnak kijelölt telken jónéhány fa állt. Az egyik különleges fa, ami egy régi fasor eleme volt, a kijelölt telek egyik oldalán állt. A helyi hatóságok úgy tervezték, hogy kivágják az útban lévő fát, de Fehn nem engedte, hogy kivágják, ehelyett inkább a terv részévé tette, és a fő szerkezettel foglalta magába. Ugyanakkor az épület egyértelműen az észak hangulatát hozta délre, az olasz városba. A legfontosabb tervezői szándék az volt, hogy olyan teret hozzanak létre, ami képes az északi országok atmoszféráját megteremteni - és a kiállításokat olyan környezetben megmutatni, mint amilyenben azok születtek-, ennek pedig a legfontosabb eleme az árnyék nélküli, ugyanakkor természetesen megvilágított tér.

A padló sötét norvég palái jelölték ki a telket. A burkolat absztrahálásával az volt a cél, hogy ne alakuljon ki konkrét határ a

külső és belső tér között. Kiállítási teret, nem pedig leburkolt belsőt akart létrehozni. A kiállítási tér pedig ne egy környezettől elemelkedő platformként viselkedjen, sokkal inkább a környezet részévé váljon. Bármi, amit kívülről fúj a szél a térbe, vagy éppen direkt elhelyezték, azok kölcsönösen belekerültek/részévé váltak a téri helyzetnek. Tehát nincs hierarchia a természet, az emberek és a kiállítás/kiállítási darabok között.

Sajnos a pala padlót 1980-ban márvány burkolatra cserélték, ami Per Olaf Fjeld professzor szerint csökkentette a téri energiát. (59. old.) („Unfortunately, a marble floor replaced the slate floor in the early 1980s, deflating some of its spatial energy.”)

A tető szerkezete elengedhetetlen része volt az építészeti koncepció megvalósításának. Beton gerendák formázzák a kétrétegű rácsot, ami a természetes fényt felfogja és úgy szórja szét, hogy a fény csak finoman jelenik meg a pavilon terében anélkül, hogy erősebb árnyékok formálódna. A terep/telek fái a rácsokon keresztül nyúlva magasodnak az ég felé. A gerendák tetejét áttetsző üvegszálak lemez borítja. A pavilon terében a látogatók elmerülhetnek a jellegzetes északi fényviszonyok nyújtotta „téri csend”-be, ami szöges ellentéte a velencei nyár végi erős fénynek.

S.F. gyakran hangoztatta, hogy mennyire nehéz volt végig fenntartani a kompromisszum mentes/ meg nem alkuvó minőséget. Karrierjének ezen pontján S. F-nek még nagyon kevés tapasztalata volt a tekintélyes presztizsű megbízásokkal, ezért természetes volt, hogy néhány dolog nem sikerült, de képes volt a hangsúlyos részeket megtartani, és azokból nem engedni külső nyomásra sem. Ebben pedig fontos szerepe volt a helyszíni

jelenlétnek, a részben szimultán tervezés- építésnek. Ő maga azt vallotta, hogy optimistán hitt a belső megérzéseiben.

S. F. az északi atmoszférát vitte délre, aminek a megvalósítása csak úgy sikerülhetett, hogy közben megismerte, megértette a déli kontextust. Ő maga azt vallotta, hogy optimistán hitt a belső megérzéseiben.

ARKITEKTURFABRIKKEN _ PALICZ KATA _ VIKING MÚZEUM _ OSLO _
2015 _ TERVPÁLYÁZAT

CARL-VIGGO HØLMEBAKK _ SOHLBERG KILÁTÓPONT

A kilátópont téri kialakításában egyszerre jelenik meg a helyismeret és a kultúra ismerete. A lábakra állított „platform” szalagként fonja körbe a fenyők törzseit, a rácsokkal borított áttörések pedig fényt enged át magukon, hogy a kilátó alatt valóban ne tűnjön el a vegetáció.

Bár a kilátónak van egy kitüntetett iránya, a szalagok öblösödései segítenek abban, hogy a látogatók ne csak a hegycsúcsokban, de az erdőben „elmerengjenek”.

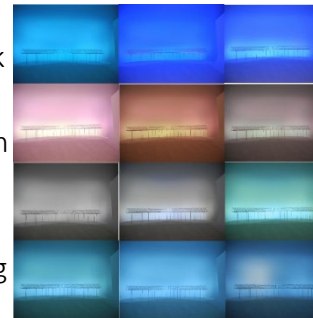

PIR II _ FJORD MENTI SÉTÁNY _ BRATTØRA, TRONDHEIM

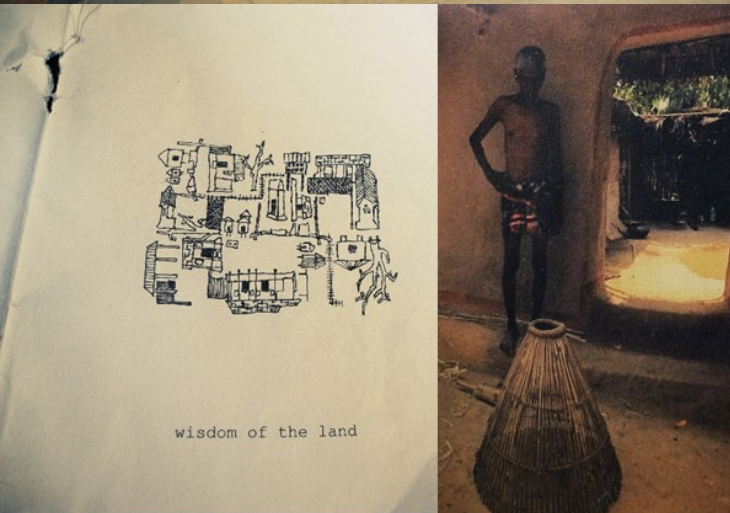
(csak akkor marad bent, ha bekapcsolom a rake kiállítótermet, illetve a brattørai hajóállomás (saját)tervét ... nem megvalósult, de formailag sokban hasonlít a pir ii által tervezett és megvalósult épület)

JÉGKÖZPONT (CONDITIONS ICEFJORD CENTRE) _ ILULISSAT _ GREENLAND _ DORTE MANDRUP A/S

Az alkotók a kiállítással képesek voltak azokat a földrajzi-klimatikus körülményeket megjeleníteni, amelybe épült az épület. A fényviszonyok drámai változását egyszerre érzékeltetik a színek és fények, valamint a hanghatások változásaival. A reménytelenül hosszan tartó sötétség után megjelenő nap fénye derűt és jókedvet hoz, ami aztán észrevétlenül fordul át az agy legmélyét szűrő elviselhetetlen fájdalommal, amikor hetekig lehetetlen az émelyítő világosságban pihenni. Amikor a sötétség ismét megjelenik, az ember megnyugszik, és végre becsukja a szemét.

MARINA TABASSUM ARCHITECTS _ Wisdom of the Land

Maria Tabassum olyan bengáli közösségnek tervez 2000 dollár értékű (fél millió forint) otthonokat, akiknek a havi keresete kevesebb, mint 100 dollár (28 e Ft). A biennálé mottójaként kikiáltott „szabad tér” (FREESPACE) fogalmát ezeknek a bengáli közösségeknek az udvaraira asszociálja.

Ő ugyanis a saját projektjéhez egyfajta dokumentációt készített az itt élő emberek mindennapjairól, az életük rendszeréről, a mindennapi élet fenntartásához kidolgozott technikáikról és a saját, ösztönös térképzési szokásaikról. Azt vallja, hogy az érzékeny, türelmes, ugyanakkor éles megfigyelés módszere teszi képessé az építészt a minimális, de mégis gondolatokkal teli beavatkozásra.

A velencei kiállításával ezt a módszert próbálja illusztrálni. Egy sarkot rendezett be a bengáli mindennapi élet eszközeivel, és arra invitálja a látogatókat, hogy használják a kiállítási teret közösségi térként, üljenek le, és miközben beszélgetnek, megfigyelhetik (de legalábbis elképzelve) a bengáliak mindennapi életét.

Azt gondolom, hogy bár a bengáli atmoszféra importálása az Arsenalba lehetetlen, az installáció azzal, hogy a kiállítási anyagból közösségi teret alakított ki, sokkal közelebb hozta a látogatóhoz mind a társadalmi üzenetet, mind pedig az udvar, mint szabad tér értelmezését. Sikerként olyan erős tér megnyilvánulást tenni a biennálé „vásári forgatagában”, amit hosszú időre magammal hoztam. A fények, az anyagok, a színek, a homok pad keménységének emléke megtartja bennem az alkotók mondanivalóját, ugyanakkor inspiratív, a későbbiekben „felhasználható” térként is él bennem.

JENSEN & SKODVIN ARCHITECTS _ CISZTERCI NŐVÉREK MONOSTORA_ TAUTRA, NORVÉGIA 2006

_bevezetés (tautra leírás)

A ciszterci monostor épületegyüttese elképesztő érzékenységgel képes mind a helyszínre, mind pedig a használó közösség szokásaira reagálni. Ez a példa számomra azért is különleges, mert itt a hely és a használó közösség hagyománya nem függ össze szorosan, a kialakított hely mégis szimbiózisban van mindkettővel.

PETER ZUMTHOR _ VELENCEI BIENNÁLÉ KIÁLLÍTÁSI ANYAG _ MAKETTES

Atacama sivatag _ hotel

Oroszország _ művészeti galéria

Németország _ Bruder Klaus kápolna

Braunwald, Svájc _ hegyi hotel

HALLGATÓI WORKSHOP _ VALSØYA, NORVÉGIA

Jon Godal egy ősi norvég építési technikát szeretne tanulmányozni. Az építési technika lényege, hogy farönköket feldarabolnak 50 cm hosszúságú blokkokká, és azok sorolásával jön létre a fal.

„Megeszik a bogarak? Arra pont nem gondoltam...de csomó másra igen ; pl. hogy a hővezetési különbségek miatt miért jó a fát az

agyaggal keverni?...vagy hogy szintén a hővezetés miatt mekkora hülyeség a fát száliránnyal párhuzamosan beépíteni (ha jól emlékszem így épp feleannyira szigetel a fa, mint szálirányra merőlegesen)...és a leginkább felfoghatatlan pillanat az volt, amikor láttam a 4m hosszú, teljesen egyenes farönköket megérkezni, és mi azt elkezdtek 50 cm-es darabokra fűrészelni (merthogy azon túl, hogy vészett nagy munka volt minden rönköt a kérgétől megtisztítani - mondjuk olyan szuper illata volt, hogy remélem, sosem fogom elfelejteni -, aztán meg kézzel "apró" darabokra fűrészelni, nyilvánvaló volt, hogy energetikai szempontból mennyivel jobb lenne egyben beépíteni a rönköket. Ráadásul a házikó pont 4m x 4 m. "Hát bolondok érzéke norvégok?"

A cél azonban az volt, hogy megtanuljunk ezt az építési technikát ("Jó, de mégis minek? Mi ennek az értelme? ... Talán nem véletlenül halt ki ez a technika...Egyáltalán látott már valaha valaki ilyen házat?" ...ilyesmik jártak a fejemben napokig), és hogy legyen egy ilyen technikával épült épület, amit Jan Godall (a 80 éves elismert professzor) tanulmányozni tud majd. Ugyanis az a feltevése, hogy ez az épület kiválóan lélegzik. Azt mondja, hogy az agyag elvonja a fából a nedvességet, és átadja a külső környezet számára, így ez a technika kiválóan alkalmas a belső környezet szárazon tartására (valahogy nekem pont ellentétes gondolataim támadtak az építkezés közben, de talán nem véletlenül nem épületfizikai PhD-t csinállok).

Szóval azt mondta Jan Godal, hogy az ilyen ház nagyon jó volt állatok szállásolására, ahol éjszaka megnőtt a belső páratartalom, amit felvett a fa, azt magábaszívta az agyag, az agyag pedig leadta a külső környezetnek. Mindeközben pedig felszabadul az energia, ami fűti a házat."

_bevezetés (fleinvær-i leírás)

TYIN TEGNESTUE + RINTALA EGGERTSSON ARCHITECTS _ FLEINVÆR-I
ALKOTÓI MENEDÉK _ BEFEJEZŐ WORKSHOP HALLGATÓKKAL

_bevezetés (dikehaugen-i leírás)

AUGUST SCHMIDT _ CSALÁDI HÁZ _ TRONDHEIM, VÅDAN, DIKEHAUGEN

August Schmidt-tel 2018 szeptemberében készítettem interjút, amiben az 1:1 építésről, mint tervezési-oktatási módszerről, a téri kísérletekről, a hagyományostól eltérő építészeti viselkedésről, a hajón induló építészirodájáról, és a dikehaugeni házáról beszélgettünk.

August Schmidt 2013-ban vásárolt Trondheim Bymarka nevű városrészének a határán, erdei környezetben telket azzal a céllal, hogy kísérleti projektként megbízó nélkül tervezzen és építsen fel egy szabadonálló családi házat. Azon túl, hogy kielégítse építész-építési vágyait, tettére társadalmi akcióként is tekint, hiszen a házával arra akarja felhívni a figyelmet, hogy miközben az újonnan épülő családi házak sok szempontból nem fenntarthatók, pazarlók, építészetileg teljesen igénytelenek, legtöbbször építészek bevonása nélkül épülnek. Dikehaugeni munkájával azt szeretne volna bebizonyítani, hogy egy átlagos családi ház építési költségéből megvalósulhat igényes, minőségi, fenntartható épület.

Schmidt számára a legfontosabb szempont a telek adottságainak megtartása, az ahhoz való legnagyobb mértékű igazodás volt. Éppen ezért, valamint a fenntarthatóság szempontjait is szem előtt tartva felhasználta a már a telken lévő kisebb házat is, ehhez

csatlakozott délről a fő épület, ettől pedig délnyugatra, a megérkezés helyén egy újabb kisebb tömeg, ami a szaunának és külső kamrahelyiségnek ad helyet.

Az építész így három épülettömegeg és a köztük kialakított téri kapcsolattal lakja be az erdei telket úgy, hogy elmondása szerint földmunkát alig végeztek.

Három hónap tervezés után kezdte meg az építkezést, papíron csak az engedélyezéshez szükséges szintű terv született meg, minden más a helyszínen alakult ki. Schmidt azt mondja, ahhoz, hogy az ember maximálisan kihasználja a terep nyújtotta adottságokat, és a legigényesebben alakítsa ahhoz a saját beavatkozásait, előben ott kell lenni, és az építés folyamata közben lehet meghozni a legoptimálisabb döntéseket. Abban hisz, hogy az építész úgy tudja csak teljes felelősséggel kontrollálni az épületet, ha személyesen is részt vesz az építésben.

Az épület néhol mind téri megoldásaiban, mind pedig anyagválasztásban szembe megy a hatályos előírásokkal. Ez része az építészeti akciónak, egyfajta véleménynyilvánítás a jelenlegi szabályozásról.

Sem a projektre hitelt biztosító bank, sem pedig az építész nem gondolta, hogy az elkészült épület olyan gyorsan (egy óra alatt sikerült értékesíteni) gazdára talál, ahogyan az másfél évvel a projekt kezdése után, 2015-ben megtörtént.

JENSEN & SKODVIN _ LIASANDEN PIHENŐ _ SOGNEFJELLET, NORVÉGIA _ 1997

A Liasanden pihenő egyike volt a Norvég Nemzeti Turistaútvonalak kísérleti projektjének. Ez a Jensen & Skodvin építész iroda első munkája, ami mind Norvégia építészetét, mind pedig Jensen & Skodvin munkásságát meghatározta.

Az autós út menti pihenő tervezésénél elsődleges szempont volt a tervezőknek a jellegzetes erdei atmoszféra megőrzése. Ezt a hangulatot a magas fenyőfák között átszűrődő fény és az egyenes, magas törzsek által kijelölt tér hozza létre, ezért olyan módszerek mentén próbálták az út menti „parkolót” kialakítani, amely lehetővé teszi ennek a természetesen kialakult téri minőségnek a megtartását. Fontos volt, hogy az eredeti, talajmenti vegetációt is védjék. Ilyen szempontok mentén keresték a legmegfelelőbb helyszínt az útmenti pihenő létrehozására. Végül is mintegy háromszáz méter hosszú erdei szakaszt választottak ki a főúttal párhuzamosan, ahol három és tizenkét méter között váltakozó szélességű területet jelöltek ki a projektre. A kiválasztott területet részletesen, minden vegetációs elemet „felmérve” rajzolták fel. A

kijelölés a helyszínen történt, ahol megjelölték azokat a fenyőfákat, amik között az autók biztonságosan végig tudnak gurulni. A területet kőzúzalékkal borították le, ami mesterséges folyóként kanyarog vissza a főútra. A megjelölt fák a végleges, megvalósult tervben is megmaradtak, amiket kisebb kiszolgáló pavilon és az erdei kert oldalsó öbleiben kialakított uzsonnázók bútorai egészítik ki.

A Jensen & Skodvin iroda máig egyik legfontosabb munkájuknak tartja a Iiasandeni pihenőt, ami az építészeti filozófiájuk abszolút megtestesülése, és ahol olyan tervezési módszert sikerült kidolgozniuk, amit a jelenlegi munkáiknál is alkalmaznak. A sikeres projekt vitathatatlanul nagy szerepe volt abban, hogy 2018-ban úgy határozott a Norvég Állami Útkezelő, hogy 2024-ig tartó monumentális programot dolgoz ki, amelynek keretén belül mára már 150 kisebb léptékű, minőségi építészeti alkotás szül

FELHASZNÁLT IRODALOM

ARKITEKTUR N 8/12

BERRE, Nina & LYSHOLM: Design along 18 National Tourist Routes in Norway (2010)

FJELD, Per Olav: Sverre Fehn, The Pattern of Thoughts (2009)

JENSEN, Jan Olav & SKODVIN Børre: Jensen & Skodvin Architects, Processed Geometries 1995-2007 (2007)

MALLGRAVE, Harry Francis: Architecture and embodiment : the implications of the new sciences and humanities for design

MALLGRAVE, Harry Francis: The Architect's Brain Neuroscience, Creativity, and Architecture

PALLASMAA, Juhani: The eyes of the skin: Architecture and the Senses, 3rd Edition (John Wiley & Sons, 2012)

PSARRA, Sophia: Architecture and Narrative (2009 Routledge)

PLUMMER, Henry: The Experience of Architecture (Thames & Hudson, 2016)

RINTALA, Sami: Hike in a landscape In:Less is home (Meschiari Matteo , 2014)

ROBERT, Philippe Robert: Architrek, walking to savour space in the city, architecture and landscape (La Découverte, Paris, 2015)

ROBINSON, Sarah & PALLASMAA, Juhani: Mind in Architecture Neuroscience, Embodiment, and the Future of Design

SOKOL, David: Nordic Architects, Ebbs & Flows (2013)

ULEKLEIV Line: Louise Bourgois, Peter Zumthor: Steilneset Memorial

ZUMTHOR, Peter: Atmospheres : Architectural Environments.
Surrounding Objects, 5th Printing (Birkhauser, Basel, 2006)

ZUMTHOR, Peter: Thinking Architecture ,Reprint 2015 of the third,
expanded edition (Birkhauser Verlag AG, Basel, 2010)

ZUMTHOR, Peter: Serpentine Gallery Pavilion 2011 (2011)

